

M. KADIOĞLU, *Die Scaene frons des Theaters von Nysa am Mäander. Forschungen in Nysa am Mäander. Band 1* (2006). Mainz am Rhein. ISBN - 10: 3-8053-3610-1

Ankara Üniversitesi Arkeoloji Bölümü ve Freiburg Albert-Ludwig Üniversitesi'nin işbirliği ve Nysa kazıları başkanı Prof. Dr. V. İdil - Nysa kazıları bilimsel Üyesi Prof. Dr. W. Strocka editörlüğünde Verlag Philipp von Zabern tarafından basılarak bilim dünyasına sunulan kitap, Nysa ve yakın çevresindeki bilimsel araştırmaların bir dizi olarak yayımlanmasını amaçlayan Forschungen in Nysa am Mäander (Menderes Kıyısındaki Nysa Araştırmaları) isimli arkeolojik araştırmalar serisinin birinci bandı olarak yayımlanmıştır. Baskısı, Gerda Henkel Vakfı (Duesseldorf), Geschwister Boehringer Ingelheim Vakfı (Ingelheim am Rhein) ve Nysa Örenyeri Tanıtım ve Geliştirme Derneği (Sultanhisar) parasal katkıları ile gerçekleştirilen çalışma, içindekiler, editör önsözü ve kısaltmalar dizini dışında 396 sayfa, 56 levhada 114 resim ve iki harita yanında 7 ek çizim levhası içermektedir ve yazar M. Kadioğlu'nun 2002 yılında Freiburg Albert-Ludwig Üniversitesi'nde tamamladığı doktora tezinin İngilizce ve Türkçe özeti yanında bazı değişiklikler, kaynakça güncellemeleri ve dipnot eklemeleri ile yayına sunulmuştur. Çalışmanın içeriği, yazarın Aydın Kültür ve Sanat Dergisi 20, 2003, s. 29-32'de yayımlanan "Nysa Tiyatrosu Sahne Binası Cephe Mimarisini (scaenae frons): Rekonstrüksiyon ve Yapı Evreleri" başlıklı kısa bildirisinde kısmen özetlenmiştir.

Çalışma, sayfa 30 dn. 229'da belirttiği gibi V. İdil tarafından yayına hazırlanan ve sahne binası birinci katında yer alan Dionysos'un yaşamı ile ilgili podyum frizi dışında Nysa Tiyatrosu'nun tüm yapısal, bezeksel ve ikonografik elemanlarını kapsamlı bir şekilde ele almaktadır.

Çalışmanın 1. EINLEITUNG (GİRİŞ) bölümünde (s. 1-2); çalışmanın içeriği, oluşum süreci ile araştırmaya temel oluşturan sahne binasının rekonstrüksiyon yöntemi anlatılmıştır.

Nysa antik kentinin konumu, tarihsel verileri ve araştırma tarihinin konu edildiği 2. DIE STADT (KENT) bölümünde (s. 3-10); 19. yy.'dan beri bölgeyi ve kenti ziyaret eden gezgin ve bilim adamlarının kısa anlatımlarına ve kente 1990 yılında başlayan sistematik bilimsel araştırmalara yer verilecek, 1998 yılı sonrasındaki süreçte tiyatrodaki gerçekleştirilen çalışmalar ayrıntılı olarak sergilenmiştir.

Çalışma konusunun kapsamlı olarak ele alınmasına başlandığı 3. DAS THEATER (TİYATRO) bölümünde (s. 11-21); tiyatro ve yakın çevresindeki coğrafi yapı yansıtılarak, tiyatronun cavea, orkestra, parodoslar, sınırlayıcı duvarlar ve sahne binası gibi yapısal bölümleri ele alınmış, her bir bölüm sonunda plan tipleri irdelenmiştir.

4. REKONSTRUKTION (REKONSTRÜKSİYON) bölümü (s. 23-90); sahne binası önü (*proskenion*) ve cephesini (*scaenae frons*) oluşturan yapısal ve ikonografik donanım türlerine ve yapıdaki konumlarına göre sınıflandırılmış; boyut, profil, yüzey ve teknik işçilikler ışığında yapıdaki özgün konumları saptanmaya çalışılmıştır. Bazı yapı elemanlarının çizim ve resimleri ışığında metin içinde de yer verilen kısmi rekonstrüksiyonlar, Lev. 55 ve 56'da üç boyutlu, Ek 5. 6 ve 7a'da ise iki boyutlu çizimlere bütünlük içinde yansıtılarak verilmişlerdir.

5. EINORDNUNG DER BAUORNAMENTİK (YAPISAL BEZEKLERİN KRONOLOJİK SINIFLANDIRILMASI) bölümünde (s. 91-141); yapısal elemanların içerdikleri profiller ve

bezekler stilistik yöntemlerle incelenerek sınıflandırılmışlardır, sonrasında İ.Ö. 1. yy., İ.S. 2. yy.'ın 2. yarısı ve İ.S. Geç 2. - Erken 3. yy. olmak üzere 3 farklı evrenin varlığı ortaya konulmuştur. Bölüm sonunda (s.139-141) tiyatro geninde işlev değişikliğine de bağlı eklemeler, sahne binasının geçirdiği onarımlar ve İ.S. 6.-7. yy.'a uzanan süreçteki Geç Antik Dönem değişikliklerine işaret eden yapı elemanları ele alınarak, bunlarda izlenen malzeme ve işçilik hataları, yapım sırası ve sonrasındaki tahribatlar ayrıntılı olarak sunulmuş, sahne binası cephesinin yapım evreleri ve özellikleri özlü bir şekilde listelenmiştir.

Nysa Tiyatrosu'nda az sayıda da olsa onur, yapı ve dilek yazıtları ile de karşılaşmıştır. Yapının tarihlenmesinde etken olmayan bu buluntuların ele alındığı 6. INSCRIFTEN (YAZITLAR) bölümünde (s. 143-146); imparator ve hayırseverlerin anıldığı özgün metinler ve çevirileri bazı kısa yorumlarla sunulmuştur.

7. BAUTECHNIK (YAPI TEKNİĞİ) bölümü (s. 147-150); yapının inşasında kullanılan farklı tür ve niteliklerdeki yapı malzemesi, bloklardaki taş işçiliği ve taşı işaretleri yanında kenet, dübel, kaldırma ve iteleme yuvaları irdelenmiştir.

8. ENTWURFSSYSTEM UND BAUPLAN (TASARIM SİSTEMİ VE YAPI PLANLAMASI) bölümünde (s. 151-158); antik yapılarda kullanılan modül ve ayak ölçüsü incelenen yapıya yönelik olarak irdelenmiş, yapının tekil elemanlarının ve saptanabilen genel boyutlarının karşılaştırılması sonucu yapıda 29,42 m uzunluğunda Roma ayak ölçüsünün kullanıldığı ortaya konulmuştur.

9. ZUSAMMENFASSUNG (ÖZET) bölümü (s. 159-166); çalışmanın Almanca, İngilizce ve Türkçe olarak kısa özetlerini içermektedir. Ülkemizdeki ilgili okuyucu düşünülerek Türkçe özet (s. 163-166) diğer iki dile oranla daha kapsamlı tutulmuştur.

KATALOG (167-245); Sahne binası önü ve cephesinin yapımı ve donanımında kullanılan tüm yapı elemanları ve parçaları, türleri ve konumlarına göre sınıflandırılmış; bulunduğu ve korunduğu yer, boyutları, ayrıntılı tanımları ve tarihlendirme önerileri ile sunulmuştur. Bazılarının teknik ve bezeksel özelliklerinin de yansıtıldığı çizimler eşliğinde sunulmaları anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Heykel donanımının yer aldığı bölümde (s. 314-329), buluntuların ikonografik ve stilistik incelemesi, ele geçen örneklerin en erken İ.S. 2. yy.'dan kaynaklandığı sonucunu ortaya çıkarmıştır. Katalog içinde ayrıca (s. 330-342), yapı içinde bulunmalarına karşın, boyut ve malzeme türü ve işçilikleri ile yapıya aitlikleri saptanamayan yapısal malzeme tanıtılmış; katalog aynı buluntu yerine sahip ve İ.Ö. 133 öncesi - İ.S. Geç 6.-7. yy. ortaları gibi geniş bir zaman dilimine tarihlenen sikkeler, bronz ve kemik buluntuların yer aldığı kısa bir "küçük buluntular" bölümü ile sonlandırılmıştır.

Çalışmada ilişkilendirilen yapıların tablolar halinde sunulduğu iki ek bölümüne yer verilmiştir. ANHANG (EK) I: DIE DATIERTEN BAUTEN DER RÖMISCHEN KAISERZEIT KLEINASIENS bölümünde (347-360), Anadolu'nun Roma Dönemi stilistik inceleme ve da yazıtlar yardımı ile tarihlenen yapıları, ANHANG (EK) II: RÖMISCHE BÜHNENFASSADEN KLEINASIENS bölümünde (361-386) ise, Anadolu'daki Roma Dönemi sahne binaları alfabetik dizinde sunulmuş; ilgili araştırmacı ve okuyucular toplu ve özenli bir listeleme ile yapıların türü, tarihi ve kaynakları hakkında bilgilendirilmiştir.

Çalışmada resmedilen buluntu ve veriler ABBILDUNGS- UND TAFELVERZEICHNIS (RESİM VE LEVHALAR DİZİNİ) bölümünde (s. 387-392) tür, konum, ölçek ve katalog no'ları belirtilerek listelenmiş, ardına NACHWEISE DER ZEICHNUNGEN UND PHOTOS bölümü (s. 392) ile çizim ve resim kaynakları eklenmiştir.

Çalışmanın yazılı bölümü kişi, yer ve nesne isimlerinin anıldığı sayfalara işaret eden REGISTER (DİZİN) ile sonlanmaktadır.

Çalışma, Karia Bölgesi'nin en önemli kentlerinden bir olan Nysa'da, Helenistik Dönem'de inşa edilen ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde geçirdiği çok sayıda değişiklik sonrası Erken Bizans Dönemi içlerine kullanılan tiyatro yapısının sahne binasını ele almaktadır. Yapının, tüm yapısal, donanımsal ve teknik ayrıntıları ile başlı başına bir çalışma konusu olan ve kazılarının tamamlanmadığı cavea, orkhesta, parodoslar, sınırlayıcı duvarlar gibi diğer bölümleri kısaca özetlenerek bir bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Ele geçen yapısal ve bezeksel elemanların stilistik analizleri yanında yazılı verilerin değerlendirilmesi sonucu sahne binası cephesinin üç farklı yapım evresini yansıttığı; yapının proskenion dışında İ.S. 10-140 yıllarına tarihlenen ikinci evresinde iki katlı, İ.S. 180-200 yıllarına tarihlenen ve ayrıntılı rekonstrüksiyonu yapılan üçüncü evrenin ise üç katlı bir cephe mimarisine sahip olduğu saptanmıştır.

Zaman, doğa ve özellikle insan kavramının tahrip ettiği antik yapıların bilimsel yöntemlerle ele alınması ve farklı oluşum evrelerindeki özgün durumlarının ayrıntılı olarak yansıtılmasına önemli bir örnek oluşturan çalışma sürecinde 710 adet mimari blok sınıflandırılmış, bunlardan çoğunun işçilikleri, teknik ve bezeksel özellikleri nitelikli fotoğraflar yanında özenli ve ayrıntılı çizimler eşliğinde sunulularak yapının ikna edici bir rekonstrüksiyonu ve oluşum süreci ortaya konulmuştur.

BURHAN VARKIVANÇ

